

Arnold **Pabian**, Jarosław **Rajczyk** Opiniowanie pracy nauczycieli akademickich przez studentów

Artykuł poświęcony jest problemowi opiniowania pracy nauczycieli akademickich przez studentów. Zawiera zweryfikowane w praktyce zasady prowadzenia badań ankietowych służących temu celowi, w tym sporządzania jednoznacznych, zrozumiałych i łatwych do wypełnienia formularzy ankiet. Przedstawia również konkretne sugestie konstrukcji i wdrażania systemu zbierania poprzez takie badania danych na temat pracy dydaktycznej nauczycieli akademickich.

Ważną metodę oceny i doskonalenia pracy dydaktycznej nauczycieli akademickich stanowi badanie opinii studentów na temat zajęć, w których uczestniczą. Tego rodzaju badanie pozwala zweryfikować własne wyobrażenie nauczyciela o sposobach i jakości prowadzonych przez niego zajęć z rzeczywistością, tzn. rzeczywistym ich odbiorem przez słuchaczy. Konfrontacja naszej samooceny z rzeczywistymi odczuciami może być bardzo pouczająca i przydatna. Przede wszystkim znajdujemy odpowiedź na pytania: Jakie błędy popełniamy prowadząc wykłady i ćwiczenia? Co jest oceniane krytycznie? I nie chodzi tu bynajmniej tylko o merytoryczne aspekty przekazywanych treści, lecz również, a może przede wszystkim o sposób wyrażania się, organizację zajęć, system wystawiania ocen, sposoby aktywizowania studentów itp. Znając własne niedociągnięcia w powyższych sferach, można łatwo je wyeliminować i w ten sposób przyczynić się do lepszego zaspokojenia potrzeb przyszłego pokolenia magistrów i inżynierów. Student jest bowiem klientem szkoły wyższej. Powinien być z niej zadowolony, a nawet nią zachwycony. Tylko wtedy uczelnia ma szansę na rozwój w dziedzinie dydaktyki. Zadowolania/zachwycańca studenta nie należy utożsamiać z odciążeniem go od obowiązków oraz zaniżeniem poziomu studiów. Chodzi o to, aby przekazywać mu w ramach poszczególnych przedmiotów takie treści i uzbrajać go w takie umiejętności, aby po ukończeniu studiów stał się wysoko wykwalifikowanym specjalistą poszukiwanym na rynku pracy. Ważne jest także zakodowanie w umyśle studenta pozytywnego wizerunku szkoły wyższej – szkoły sprawiedliwej, rzetelnej, solidnie przygotowującej do zawodu, inspirowanej do twórczego działania i samodoskonalenia się. Student, mając takie wyobrażenie o uczelni, będzie je rozpowszechniał w swoim otoczeniu. Przysporzy to szkole wyższej splendoru, umocni jej pozycję na rynku edukacyjnym oraz zwiększy napływ kandydatów na studia.

Badanie opinii studentów na temat sposobów i jakości prowadzonych zajęć realizuje się wykorzystując ankiety jako narzędzia badawcze. Sporadyczne prowadzenie ankietyzacji studentów w Polsce oraz niechęć i wątpliwości z tym związane wynikają przede wszystkim z nieumiejętnego prowadzenia tego rodzaju badań. W dalszej części niniejszego artykułu pragniemy przedstawić podstawowe, zweryfikowane w praktyce warunki, które powinny być spełnione, aby takie badanie się udało oraz przyniosło korzyści nauczycielowi akademickiemu i szkole wyższej. Przedstawione tutaj uwagi dotyczą zarówno samej ankiety, jak i systemu działań, w których zostaje ona wykorzystana.

Ankieta, jako narzędzie zasięgnięcia opinii studentów o sposobie i jakości prowadzonych zajęć, powinna być **konkretna, jednoznaczna, zrozumiała, łatwa do wypełnienia** oraz **krótka**. Aby spełnić te warunki, wskazane jest przestrzeganie podanych niżej zasad.

Postuluje się, aby pytania zawarte w ankiecie miały charakter pytań zamkniętych (student otrzymuje do wyboru kilka gotowych odpowiedzi, z których wybiera jedną, odpowiadającą jego przekonaniom lub stanowi rzeczywistości). Ankiety zawierające pytania zamknięte wypełnia się szybko. Również szybko i łatwo zestawia się zawarte w nich jednorodne odpowiedzi oraz opracowuje wyniki. Ma to duże znaczenie praktyczne – ankiety zawierające tego typu pytania oszczędzają czas studentom i nauczycielom akademickim. Jednocześnie warto zdawać sobie sprawę z faktu, że pytania otwarte (pozwalające respondentowi udzielać odpowiedzi własnymi słowami) pełniej odzwierciedlają skalę badanych problemów i ujawniają więcej szczegółów.

Szczególnie dużo uwagi trzeba poświęcić formułowaniu pytań ankietowych. Pytania te powinny być:

– naprawdę ważne, tzn. dotyczyć najistotniejszych spraw związanych z jakością odbywanych zajęć dydaktycznych; pytanie się o kwestie drugorzędne rozprasza uwagę studentów i wydłuża ankietę, a więc i czas potrzebny na jej wypełnienie oraz opracowanie;

– jednoznaczne (przykład niejednoznacznego pytania: Czy nauczyciel często odbiega od zasadniczego tematu wykładu/ćwiczenia? – przysłówek „często” może być różnie interpretowany);

– nie sugerujące odpowiedzi (przykład pytania sugerującego odpowiedź: Czy nauczyciel często spóźnia się na zajęcia?);

– konkretne (przykład niekonkretnego pytania: Co sądzisz o zajęciach prowadzonych przez tego nauczyciela akademickiego?);

– zrozumiałe (przykład pytania, którego student może nie zrozumieć: W jakim stopniu zajęcia prowadzone przez nauczyciela są oparte na dydaktyce herbartowskiej?);

– umożliwiające udzielenie odpowiedzi (przykład pytania, na które student prawdopodobnie nie będzie w stanie odpowiedzieć: Ile razy w tym roku nauczyciel korzystał podczas zajęć z pomocy dydaktycznych?);

– uszeregowane we właściwy sposób.

Ankiety służące badaniu opinii studentów na temat jakości zajęć prowadzonych przez pracowników Instytutu Podstaw Budownictwa i Procesów Budowlanych Wydziału Budownictwa Politechniki Częstochowskiej, który reprezentują autorzy artykułu, rozdawane są studentom do wypełnienia **po całkowitym zakończeniu zajęć z danego przedmiotu**, tzn. po odbyciu egzaminów i wpisaniu stopni do indeksów. Wpisywanie stopni odbywa się w określonym terminie i miejscu. Po wykonaniu tej czynności nauczyciel prosi zebranych o wypełnienie ankiety i jej zwrot. Ankieta jest anonimowa. Taki tryb ankietyzacji pozwala na uzyskanie względnie wiarygodnych danych – student, wypełniając formularz ankiety, ocenia nauczyciela w momencie, gdy nie jest już od niego zależny. To skłania go do udzielenia bardziej otwartych i szczerych odpowiedzi. Jeżeli grupa studencka jest bardzo duża, np. wykłady były prowadzone dla 150 osób, to badania prowadzi się na jej reprezentatywnej próbie, złożonej np. z 30 losowo wybranych osób.

Dużo emocji i kontrowersji wzbudza pomysł obowiązkowego poddawania studenckiej ocenie zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczycieli akademickich. Dlatego tego typu system zbierania danych powinien być konstruowany oraz wprowadzany w sposób bardzo rozważny i przemyślany. Proponujemy oparcie go na następujących zasadach:

• W pierwszym okresie jego obowiązywania (około 1–2 lat) nauczyciel akademicki jest zobowiązany do poddawania się ankietyzacji **we własnym zakresie**; otrzymuje formularze ankiety z prośbą o poddanie się badaniu po zakończeniu semestrów; sam zbiera formularze ankiet wypełnione przez studentów, sam je analizuje i wyciąga z nich wnioski; zwierzchnik nauczyciela nie ingeruje w ten proces i nie interesuje się jego wynikami. Okres ten można nazwać okresem „samokontroli i samodoskonalenia się”; dzięki ankietom nauczyciel stwierdza, czy prowadzi zajęcia w doskonały sposób, czy też popełnia jakieś błędy; jeżeli stwierdzi występowanie niedociągnięć, stara się je wyeliminować.

• W następnym okresie wyniki ankietyzacji stają się jednym z elementów oceny pracy dydaktycznej nauczyciela akademickiego – ankietyzację prowadzi zwierzchnik nauczyciela; on również ocenia ankiety, a następnie omawia z nim ich rezultaty.

Pragniemy bardzo wyraźnie podkreślić, że wyniki tak prowadzonych przez zwierzchników ankietyzacji powinny być tylko i wyłącznie **dotatkowym**, a nie głównym elementem

oceny pracy dydaktyków. Nie zawsze bowiem wyniki te są w pełni wiarygodne. Na przykład mało wymagający dydaktyk może cieszyć się większą sympatią studentów i być przez nich lepiej oceniany niż nauczyciel stanowczo i konsekwentnie egzekwujący wymaganą wiedzę i umiejętności.

Zbierania i analizowania opinii studentów na temat zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczycieli akademickich nie powinno się **narzucić obligatoryjnie**. Wskazane jest, aby było to indywidualną sprawą każdej uczelni, a nawet każdej wchodzącej w jej skład jednostki organizacyjnej. Prowadzenie ankietyzacji i racjonalizowanie na jej podstawie własnej działalności oznacza lepsze dostosowanie się do wymagań rynku. Uczelnie zdające sobie sprawę z owej zależności, a więc propagujące tego rodzaju wewnętrzne badania ankietowe, mają szansę na osiągnięcie silniejszej i bardziej stabilnej pozycji na rynku edukacyjnym.